

СТАНОВИЩЕ

от проф. Емилия Друмева по к.д. 24/2024 г.

Уважаеми конституционни съдии,

Поканена съм да бъда *amicus curiae* по к.д. 24/2024 г. В това качество представям становище.

1. Съдът е сезиран с искане от съдебен състав на Административен съд – Пазарджик за установяване противоконституционност на § 1, т. 14 от Допълнителните разпоредби (ДР) на Изборния кодекс (ИзбК) в частта „с изключение на тези по чл. 438, ал. 1, т. 7“ поради нарушаване на чл. 4, чл. 6 и чл. 10 от Конституцията.

2. Взимам отношение само по предмета на оспорването. Не взимам отношение по прилагането на измененото съдържание на чл. 150, ал.2 от Конституцията и еквилибристиката, която сезиращият съд е принуден да прави, вкл. да прилага закон, за който има вътрешно убеждение (цитирам искането), че е противоконституционен и поради това междувременно сезира Конституционния съд.

3. Частта от оспорената разпоредба визира фигурата „*Не подкрепям никого*“ като опция при гласуване на избори за общински съветници. Оспорва се не самата опция при упражняването на активно изборително право – квадратчето „*Не подкрепям никого*“, а неотчитането на подадените такива изборителски гласове при определянето на изборния резултат. Това „неотчитане“ е предвидено в оспорената част на § 1, т. 14 от ДР на ИзбК. Разпоредбата на т. 14 разяснява/дефинира какво представлява и как се формира „общинската изборителна квота“ (ОбщИК) - фигура за постигане на пропорция между изборителските гласове и „печелените“ срещу тях мандати на общински съветници. Тази фигура е основен компонент на възприетата пропорционална система за избиране състава на представителен орган – в случая, общински съвет; тя е част и конкретно приложение на метода Хеър: общият брой подадени действителни гласове се дели на броя общински съветници за избиране; полученото частно е ОбщИК и колкото пъти тя се нанася в гласовете, подадени за всяка партийна листа, толкова мандати печели листата. Неотчитането на реално подадените гласове „*Не подкрепям никого*“ се отразява съществено върху формирането на ОбщИК, а оттам и върху изборния резултат.

4. Оспорената част на § 1, т. 14 от ДР на ИзбК (чл. 438, ал. 1, т. 7) систематически е от т.нар. Особена част на ИзбК, съдържаща уредба на различните видове избори в държавата, в случая в Глава XVIII „Избори за общински съветници и кметове“. Сезирането в настоящето к.д. е по чл. 150, ал. 2 от Конституцията и засяга закон, приложим по всящо пред съд дело за оспорване резултат от избори за общински съветници, което обяснява сезирането само относно формирането на ОбщИК и неотчитането на гласовете „Не подкрепям никого“ на местни избори. Обръщам внимание на това, тъй като опцията „Не подкрепям никого“, както и въпросното неотчитане, се съдържат и в Глава XV „Избори за народни представители в Народното събрание и Великото народно събрание“ („районна избирателна квота“, §1, т.13 ДР), и в Глава XVII „Избори за членове на Европейския парламент от Република България“ („национална избирателна квота“, § 1, т. 12 ДР), с принципно уеднаквена уредба. Следователно, въпросното „квадратче“ присъства в действащото изборно право като регламентирана опция за гласуване на всички видове избори; неговото прилагане, обаче е съпроводено от правило, присъстващо и във всички посочени по-горе глави на ИзбК – гласовете „Не подкрепям никого“ са действителни, но не се отчитат при определяне на изборния резултат. Всъщност точно това правило (при избори за общински съветници) е предмет на оспорване в настоящето к.д.

5. „Не подкрепям никого“ е въведено в Изб.К при неговото поредно изменение през 2016 г. (ДВ, 39/2016). Същият изменителен закон въвежда промяна в чл. 3: гласуването е задължително и е изпълнение на гражданския дълг на всеки избирател; предвижда се и санкция при повтарящо се негласуване на едни и същи по вид избори – отпадане от избирателния списък с последваща лесна възможност за възстановяване.¹

В общата рамка на посочените по-горе изменения, насочени към повишаване на избирателската активност, в ИзбК се въвежда (ДВ, 39/2026) и квадратчето „Не подкрепям никого“ за всички видове избори. Така в закон (при това кодекс) се регламентира опция за отрицателен вот (!!!) на избирателите. Отрицанието е към издигнатите кандидати („няма за кого да гласувам“), но практически „пробива“ самите избори, чиято цел и предназначение е да се формират представителни органи и да се заемат

¹ Тогава омбудсманът е сезирал КС и съдът е обявил санкцията противоконституционна.

длъжности в държавата, т.е. трябва да се гласува за някого. Пиша тези редове в търсене на отговор защо законодателите през 2016 г. са приели да не се отчитат гласовете (действителни) „Не подкрепям никого“ при определянето на изборния резултат. Предполагането ми е, че след като е била въведена задължителност на гласуването (със санкция) се е търсел баланс между задължението за гласуване (ИзбК) и правото да се гласува като основно право (чл. 42 Конституцията); такъв е бил намерен в опцията „Не подкрепям никого“. Но за да не се „взривяват“ изборите при масово отрицателно гласуване, със същото изменение на ИзбК е записано „на скрито място“ в ДР неотчитане на отрицателните гласове при пропорционалното избиране на представителни органи (при мажоритарно избиране на президент или кмет е преценено, че няма нужда от изричен запис за неотчитане на отрицателните гласове). Изменението на ИзбК през 2016 г. остава далеч от целта си да насърчава гласуването на избори; видимо, заложената в ИзбК „балансираща“ конструкция е неефективна, създава по същество вътрешно противоречие в цялостната уредба като нарушава основни начала на Конституцията относно смисъла на изборите и основните права.

6. В искането по настоящето к.д. се оспорва само неотчитането на избирателските гласове, подадени в квадратчето „Не подкрепям никого“ при определяне на изборния резултат за общински съветници. Пространно са изложени съображения и доводи за нарушаване на конституционни принципи, а оттам и за противоконституционност – неотчитането по същество приравнява тяхното поведение към това на негласували избиратели; аргументира се нарушаване на равното избирателно право (чл. 10) и равенството по достойнство и права (чл. 6); накърнява се правната сигурност и повелята за справедливост, в цялост – нарушен е базовият конституционен принцип за правовата държава. Споделям аргументите в искането.

7. Едновременно с това обаче внимание заслужават съображения досежно смисъла и предназначението на изборите – те трябва да имат резултат, да са дефинитивни и въведената опция - отрицателен вот, не работи в тази посока, напротив, действа деструктивно и застрашава демократичните основи на държавата. А опцията за гласуване „Не подкрепям никого“ по същество е отказ от основно право, чието упражняване е жизнено важно за демокрацията.

При евентуално обявяване на противоконституционност в настоящето к.д. ще бъде засегнато само формирането на ОбщИк, т.е. изборите за общински съветници, а както бе посочено такова неотчитане на гласовете, подадени „Не подкрепям никого“ присъства и продължава да действа като правило при определяне на изборния резултат и при други видове избори, с уредба в ИзбК.

На ход е законодателят да премисли въобще присъствието в ИзбК на въпросното квадратче „Не подкрепям никого“, представляващо позитивноправно (укоримо според мене) насърчаване на избирателите към деструктивно поведение спрямо изборите, които са инструмент на демокрацията.

20.10.2024 г.